

Terugflits na taalregte in 2005

Lombaard, Susan, Lubbe, Johan & Du Plessis, Theo, eds. 2011. **South African Language Rights Monitor 2005.** Bloemfontein: Sun Media. 75 p. Price: R175,00. ISBN: 978-1-920383-30-5.

Resensent: A.N. Otto
Departement van Tale en Letterkunde
Nelson Mandela Metropolitan University, Port Elizabeth

Hierdie boek is die vierde verslag in 'n reeks oor taalregtekwessies en algemene taalsake in Suid-Afrika. Die doel van hierdie monitor-verslag is om PanSAT te help om sy doelstelling te bereik, naamlik

om alle taalgroepe meer bewus te maak van hulle taalregte as 'n bydrae tot die transformasie van ons gemeenskap.

Hierdie monitorverslag verskaf 'n oorsig oor die volgende taalkwessies: mediadekking oor algemene taalkwessies, -regteklagtes, -aktiwisme, -litigasie en relevante navorsing oor taal. Aan die einde van hierdie bespreking word waardevolle gevolgtrekkings en aanbevelings aan PanSAT gemaak.

Gedurende 2005 is 1 424 rekords van 27 verskillende mediabronne ontvang, waarvan 23 in Engels en vier in Afrikaans is. SA Media het ongelukkig nie in 2005 toegang gehad tot Afrikataalkoerante nie.

Die oorkoepelende kategorieë van mediadekking oor taalsake gedurende 2005 was taalprobleme (51,76%), naamsverandering (29,63%) en taalnavorsing (0,56%). Die meeste van die rekords wat oor taalprobleme gehandel het (73,56%), het oor Afrikaans gegaan – meer spesifiek oor die behoud van Afrikaans as 'n onderrigtaal in skole en by tersiêre instellings. Dit is veral die taalbeleid van die Universiteit van Stellenbosch (US) wat baie aandag in die media geniet het. Aan die een kant is die US gekritiseer oor sy T-opsie, maar aan die ander kant is daar by verskeie ander universiteite geprotesteer teen Afrikaans op tersiêre vlak. Taal in onderrig is dus 'n hoogs omstrede kwessie en behoort die aandag van taalbeleidimplementeerdere te geniet.

Taalregteklagtes binne die onderrigsituasie het veral van die Laerskool Mikro gekom. Hierdie debakel het prominente aandag in die media geniet. Mikro is aanvanklik gedwing om Engelssprekende leerders te akkommodeer ten spyte van die feit dat dit 'n Afrikaans-mediumskool is. Dit het tot 'n hele aantal taalaktiwisme-inisiatiewe gelei. Wat hier ter sprake gekom het, is die reg tot moedertaalonderrig, tot onderrig in die taal van jou keuse, en die reg van toegang tot onderrig. Aangesien daar 'n ander skool in die omgewing was wat die 21 Engelssprekende leerders kon akkommodeer, het Laerskool Mikro die hofstryd gewen. Aan die ander kant was daar ook 'n oortolligheidsprobleem in sommige Noord-Kaapse skole en het hulle nie beskik oor 'n goedgekeurde taalbeleid nie. In die lig hiervan is hierdie skole gelas om wel vir onderrig in Engels voorsiening te maak. In die geval van Hoërskool Pretoria-Noord het die plig van die staat om fasiliteite te verskaf, sterk na vore gekom.

In 'n Xhosa-hofsaak het die reg tot 'n regverdige verhoor ter sprake gekom. Hoewel Engels die rekordtaal van die howe is, moet elkeen

die reg hê om in sy/haar moedertaal in die hof te getuig. Hierdie monitor wys tereg op die afwesigheid van PanSAT by hierdie debatte.

Probleme met betrekking tot die toepassing van die taalbeleid deur die Staat het media-aandag geniet en het ook in klagtes by PanSAT na vore getree. Die Suid-Afrikaanse Polisie diens het daarop aangedring dat alle geskrewe en elektroniese kommunikasie in Engels moet plaasvind en die Gautengse Departement van Maatskaplike Ontwikkeling het ook Engels bevoordeel.

Dit is interessant dat mense eerder klagtes lê oor linguistiese meneregtekweessies soos die onderrigtaal eerder as burgerlike taalregtekweessies soos die reg tot ten minste twee amptelike tale. Hoewel PanSAT gedurende 2005 vinniger op taalklagtes gereageer het, dui die monitor aan dat hulle eerder daarop moet fokus om by bevredigende en betekenisvolle bevindings uit te kom.

Die monitor dui ook toenemende taalaktiwisme gedurende 2005 aan. Dit geld nie net vir taalregtekweessies nie, maar ook ander kwessies, veral geografiese naamsverandering. Beswaarde gemeenskappe is bereid om hulleself te mobiliseer ten einde te protesteer teen die verandering van plekname en straatname. Alhoewel hierdie spesifieke gevalle van taalaktiwisme deur sommige as bewys van weerstand teen verandering of transformasie beskou kan word, kan dit ook beskou word as 'n aanduiding van 'n dinamiese demokrasie. Suid-Afrika is glad nie uniek in hierdie opsig nie. Die gevalle van taalaktiwisme wat oor geografiese naamsverandering plaasgevind het, kan moontlik dui op sekere tekortkomings in Suid-Afrika se beleid oor geografiese name, byvoorbeeld dat geografiese name slegs eentalig mag wees. In ander lande is daar heelwat gevalle waar 'n geografiese naam tweetalig of meertalig is, en selfs dubbele name kom soms voor. Hierdie beleide is ontwikkel om 'n kompromis en 'n wen-wensituasie te bereik.

Belangrike aanbevelings word aan die einde van die verslag gemaak en word hier kortliks opgesom:

PanSAT moet kennis neem van die belangrikheid van berigte oor algemene taalkwessies as een van die metodes om op hoogte te bly van taalontwikkeling. Voorts moet hierdie liggaam 'n meer konsekwente openbare profiel bewerkstellig, openbare debatte oor belangrike taalkwessies reël en verslag hieroor doen sodat spesialiste kommentaar kan lewer, byvoorbeeld oor enkelmediumskole, veeltaligheid en die uitdaging van toegang. Hierdie liggaam moet ook werkwinkels reël oor hoe inheemse tale meer prestige kan kry;

hulle moet verder navorsing doen oor die verhouding tussen taalprobleme en sukses by skole; taaltoetse by universiteite standaardiseer; en taalbevorderingsprojekte aanpak. Verder moet die spesiale kenmerke van inheemse tale in die PanSAT-nuusbrief of op sy webblad geplaas word. Meer toekenningskategorieë moet by die jaarlikse toekenningsremonie ingesluit word; daar moet met ander instansies wat ook taalklagtes ontvang, saamgewerk word; 'n gerekenariseerde taalklagtedatabasis moet begin word; en verdere navorsing oor taalregte moet gedoen word.

Hierdie monitor bied 'n waardevolle blik op die taalregtesituasie in 2005. Wat veral vir akademici nuttig is, is die lys akademiese publikasies oor taalregte wat gedurende 2005 verskyn het.